

Veel Polen beschouwen de zuidelijke provincie Malopolska (Klein Polen) als de mooiste van hun land. Toen we hoorden dat ze daar Krakau, het Tatragebergte, een nationaal park vol karstgesteente, een Unescoroute en de beroemdste zoutmijn ter wereld binnen hun grenzen hebben, gingen we toch eens kijken. En raad eens?

TEKST HANS BOUMAN FOTOGRAFIE DÉSIÉRÉ WESTSTRATE

VAN KRAKAU TOT ZAKOPANE

In Hong Kong hebben ze veel te veel geluk. Wolkenkrabbers zijn er tot de nok toe mee gevuld, in de haven klotst het tegen de kades, de Victoria Peak wordt erdoor overwoekerd. Dus hebben enkele dappere inwoners van de Zuidoost-Aziatische metropool besloten hun geluk naar het buitenland te brengen. Naar Polen, om precies te zijn. Daar liggen ze met zijn vijven op de Rynek Glówny, het centrale marktplein van Krakau. Ze hebben een bordje bij zich met de tekst: 'Hi, wij komen uit Hong Kong om geluk te brengen naar Polska. Wees elke dag gelukkig en *uśmiech!* Smile!' Krysztof, een *local* die de kost verdient als gids en chauffeur, ziet het grijnzend aan. 'Jullie zijn dertig jaar te laat! Vroeger, toen de communisten hier waren en de Russen het voor het zeggen hadden, toen hadden we geluk nodig. Tenminste, dat zegt mijn vader altijd. Ikzelf kan me van die tijd niet veel herinneren.'

Om niet ondankbaar te lijken, gooit hij een paar muntstukken in een vioolfoedraal, dat de gelukkige Hongkongers naast het bordje hebben geplaatst bij wijze van geldbakje. Want geluk kun je soms teveel hebben, geld natuurlijk nooit.

De paus & de heks

'Koffie!', beveelt Krysztof. We strijken neer aan een tafeltje op de Rynek, met uitzicht op de Kościół Mariacki, oftewel de Mariakerk. Om ons heen scharrelen duiven. Krysztof werpt ze het verkrumelde koekje toe, dat hij bij zijn koffie heeft gekregen. 'Voedsel voor de ridders!', voegt hij eraan toe. Als hij onze verbaasde gezichten ziet, begint hij te vertellen. 'Natuurlijk zijn dit geen echte duiven.'

'Eh, nee?'

'Het zijn betoverde ridders.'

'...'

'Luister. Polen is in de loop der eeuwen vaak verdeeld en bezet geweest. Zo ook in de twaalfde eeuw. Prins Henryk IV wilde het land verenigen en zocht daarvoor goedkeuring van

de paus. Want zoals jullie weten, doen wij hier niet graag iets buiten de Heilige Vader om.'

'Verstandig.'

'Hij had geld nodig voor de reis naar Rome en omdat niemand hem wilde helpen, wendde hij zich tot een heks. Die gaf hem het geld, maar dan moest hij wel zijn ridders in onderpand geven.'

'Oei!', zegt fotograaf Dees, die de bui al ziet hangen.

'Inderdaad, oei! De heks toverde de ridders om in duiven.

En Henryk, die kon niet met geld omgaan hè. Hij verbraste het, kwam niet eens de Alpen over en moest met lege handen weer naar huis. Hij ging naar de heks en zei: ik wil mijn ridders. De heks zei: ik wil mijn geld.'

'En die ridders zeiden: *roe-koe, roe-koe?*,' informeert Dees. 'Precies. *End of story.*'

Duizend kerken

Terwijl wij van de koffie genieten, verschijnt er bovenin de hoogste toren van de Mariakerk een man met een trompet in een raamopening. Hij begint een melodie te spelen, die hij plotseling afbreekt. Een paar seconden later verschijnt hij voor een ander raam en herhaalt het proces. In totaal blaast hij viermaal zijn lied, telkens in een andere windichting. 'Dat noemen we hier de hejnal', zegt Krysztof. 'Die wordt elk uur gespeeld. De hejnal van twaalf uur 's middags wordt door de Poolse nationale radio uitgezonden. Live.'

Natuurlijk zit ook hier een mooi verhaal achter. Ditmaal neemt Krysztov ons mee naar de elfde eeuw, toen Krakau werd bedreigd door de Tataren.

'Het was vroeg in de ochtend, er hing een dichte mist over de stad en de wachters waren in slaap gevallen. Alleen de trompettist in de toren, die bij nood moest waarschuwen, was wakker. Toen de mist begon op te trekken, zag hij tot zijn afgrijzen een gigantisch leger dat op het punt stond aan te vallen. Hij sloeg alarm. Om hem het zwijgen op te leggen,

Foto's: > Sculptuur op de Rynek. > Trabi's zijn cool. > Rijtuigen op de Rynek, met op de achtergrond de Lakenhal.

HOUTEN ARCHITECTUURROUTE

In het zuiden van de provincie Malopolka (Klein Polen) kun je de Houten Architectuurroute volgen. Deze bestaat uit 125 monumentenpanden, waaronder zes zeer fraaie kerken die op Unesco's Werelderfgoedlijst staan, waaronder de Kerk van de Aartsengel Michael in Dębno. De kerken zijn zeer vernuftig gebouwd uit larkshout en net als bij de Zakopianski-bouwstijl wordt er geen gebruik gemaakt van spijkers, maar van houtverbindingen.
Info: drewniana.malopolska.pl

Pagina 58 & 59:

> Rijtuig en Mariakerk op de Rynek.

Pagina 60:

> Auschwitz-Birkenau, vanaf het poortgebouw.

> Fruitverkoopster bij het Niedzica-kasteel.

> Good Bye Lenin, pub & hostel in Kazimierz.

schoten de Tataren pijlen op hem af. Eén raakte de trompettist in de keel. Vandaar dat de hejnal zo plotseling afbreekt. Maar genoeg gekletst, we gaan weer eens wat zien.'

En te zien is er genoeg in deze stad, die je bijna een openluchtmuseum mag noemen. Krakau heet wel 'de stad van honderd kerken'.

Opvallend is daarbij dat naast de gotiek ook de renaissance en de barok rijkelijk vertegenwoordigd zijn, iets wat in Nederland, waar de Reformatie huishield, nauwelijks het geval is. Maar de hoogtepunten stammen uit de middeleeuwen, zoals het wereldberoemde altaar dat de Neurenberger beeldhouwer Veit Stoss vervaardigde voor de Mariackikerk en de piëta in de Barbarakerk.

Klezmer, salsa & jazz in Kazimierz

Zoals veel steden is Krakau ontstaan op een heuvel, Wawel, vanwaar Polen vijfhonderd jaar lang is geregeerd. Nog altijd domineert het indrukwekkende, laatmiddeleeuwse kasteel op Wawel het stadsbeeld. Het opmerkelijke van Wawel is dat, anders dan elders in de stad, Poolse bezoekers hier buitenlandse toeristen in de minderheid lijken te stellen. Een bezoek aan de plek waar de eerste hoofdstad van Polen ontstond, geldt in het hele land als een bijna verplichte pelgrimage. Aan het eind van de middag belanden we in Kazimierz, de wijk die ten zuiden van de heuvel ligt, iets buiten het oude centrum. Kazimierz is vernoemd naar de gelijknamige 14de-eeuwse koning en was sinds de middeleeuwen de plaats waar de joodse bevolkingsgroep woonde.

Met de Duitse verovering van Polen in de Tweede Wereldoorlog kwam er een einde aan het bijzondere karakter van de wijk, die in 1943 zo goed als ontvolkt was. Vrijwel alle inwoners vonden in het beruchtste aller vernietigingskampen, het nabijgelegen Auschwitz-Birkenau, de dood. Waar in Warschau het verwoeste getto werd vervangen door woonkazernes, is in Kazimierz het leven van voor de vernietiging nog tastbaar, zo constateren we. Hebreeuwse inscripties, hier en daar een Davidster, opgeknapt winkelpandjes en een aantal synagogen houden de herinnering levend.

'De laatste jaren zijn verwaarloosde gebouwen gerenoveerd, vaak met geld van Joden overzee, bijvoorbeeld uit Amerika', vertelt Krzysztof. 'Zoals jullie misschien weten zijn grote delen van *Schindler's List* hier gefilmd. Dat heeft erg geholpen om de wijk internationaal in de schijnwerpers te krijgen. Als je rondkijkt zie je volop restaurants waar je koosjer kunt eten en waar *klezmer* wordt gespeeld.'

In de jaren voorafgaand aan de renovatie, trokken zowel jongeren als kunstzinnige types naar het toen goedkope Kazimierz. Er ontstond een levendige *night scene*. 'De laatste tien jaar is Krakau een van de party-hoofdsteden van Europa geworden en veel van de leukste cafés en clubs zitten hier in de wijk.'

Veel Polen beschouwen Malopolska als het mooiste deel van hun land. Maar de provincie heeft ook het ongeluk dat de nazi's hier, bij het provinciestadje Oświęcim, tijdens de Tweede Wereldoorlog het allergrootste van hun vernietigingskampen bouwde. Eerst Auschwitz (de verduitsing van de Poolse plaatsnaam), gevestigd in een oude Poolse kazerne, en vervolgens het veel grotere Auschwitz II-Birkenau. Naar schatting anderhalf miljoen mensen, 90 procent van hen Jood, zijn hier vermoord.

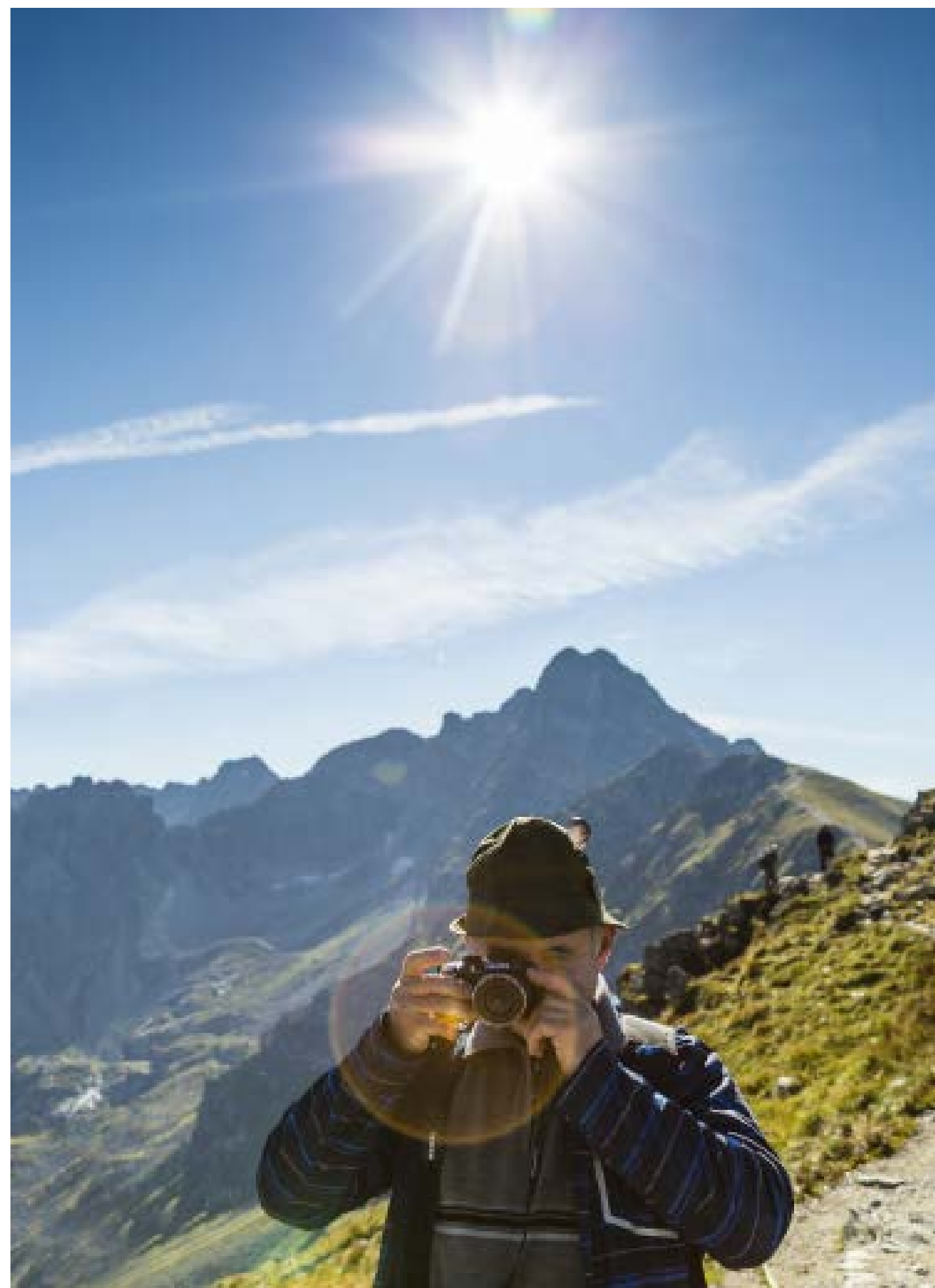
Je zou het de morele plicht van elke bezoeker van Malopolska kunnen noemen om ook aan deze voormalige kampen een bezoek te brengen. Wat hier is gebeurd mag nooit worden vergeten. Zowel Auschwitz als Birkenau is sinds 1947 eem museum. In Auschwitz, waar de nazi's boven de toegangspoort de sinistere woorden '*Arbeit Macht Frei*' aanbrachten, zijn in de diverse cellencomplexen tentoonstellingen ingericht die uiteenlopende aspecten van de *Endlösung* in beeld brengen. De Dodenmuur herinnert aan de duizenden gevangenen die hier met een nekschot werden geëxecuteerd. Het 170 hectare grote, veel minder drukbezochte Birkenau (Pools: Brzezinka) heeft een totaal ander karakter. Door over dit uitgestrekte terrein te wandelen, kun je een vage notie krijgen van de omvang van wat zich hier afspeelde. Van de 300 gebouwen die hier stonden, zijn er nog 60 over. Het meest indrukwekkend is het poortgebouw, vanwaar je uitzicht hebt over de spoorlijn die zo'n cruciale rol speelde in het vernietigingsproces. Ook zijn hier de restanten van gas-kamers, die de bewakers vlak voor de bevrijding van het kamp, door Russische troepen in mei 1945, probeerden te vernietigen om zo hun misdaad uit te wissen.

De Knots van Hercules

Na Auschwitz is alles mooi, maar het Ojcowski Nationaal Park hadden we ook eergisteren prachtig gevonden. En als we over een paar jaar nog eens naar Malopolska terugkeren – en dat zijn we zeker van plan – zullen we opnieuw onder de indruk zijn van het landschap met zijn kalkrotsen. Ecoloog Bogdan Wiśniowski weet alles over Ojcowski. Hij vertelt hoe het landschap is ontstaan: 'Allemaal de schuld van de rivier de Prądnik'.

'Door chemische reacties tussen kalksteen en het rivierwater, kreeg je zogeheten karstverschijnselen', doceert Bogdan. 'Die resulteerden in de meest fantastische vormen. Verder heeft het water hier wel tweehonderd grotten doen ontstaan.' Bogdan trakteert ons op een rondje geologische hoogtepunten: wonderlijke rotsformaties met name als de Knots van Hercules, de Naald van Deotima, de Krakapoort en de Bron van Liefde. Bij de Krakapoort, waar een pad tussen twee metershoge kalkrotsen loopt, laten pas getrouwde stelletjes zich graag fotograferen.

Terwijl een energieke bruidegom op bevel van de trouw-fotograaf zijn bruidje keer op keer de lucht ingooit, vertelt

Bogan over de 1.000 soorten paddenstoelen, de 185 soorten korstmossen en de 1.600 vlindersoorten in het park. En over de *gniewozs*, de enige wurgslang die in Polen voorkomt, maar te klein is om gevaarlijk te zijn voor mensen. Ergens middenin het park – dat, eerlijk is eerlijk, maar 21,5 vierkante kilometer meet – stuiten we op een mobiele visrokerij. ‘Wie heeft er zin in een kersverse, uit de Prądnik opgehaalde *pstrąg*?’, vraagt Bogan, terwijl hij ons mysterieus aankijkt. ‘Pstrąg? Is dat lekker?’

‘Ik vind dat er in forel altijd zoveel graten zitten’, zegt Dees, terwijl hij net iets te laat zijn *Hoe & Wat in het Pools* weg-moffelt.

‘Ieder zijn meug’, mompelt Brogan, terwijl hij drie *pstrągs* bestelt, waar hij de rest van de middag mee zal lopen zeulen, en een beetje naar zal gaan ruiken.

Een kwartier later komen we aan bij de 320 meter diepe Lokietekgrot. We zijn niet de enigen: een groep scholieren is ons voorgegaan. ‘Er komen er jaarlijks wel honderdduizend’, vertelt Brogan. ‘Hebben jullie wel van Wladyslaw Lokietek gehoord, oftewel de Man van Ellebooglangte?’ We geven eerlijk toe nooit verder te zijn gekomen dan Klein Duimpje. ‘Maar die was, naar verluidt, niet groter een duim.’ ‘Welnu, het was in de veertiende eeuw en toen...’ Volgt het verhaal van een Poolse held die bijkans werd vermoord door de arglistige Boheemse koning Vaclav, maar zijn huid wist te redden door zich te verstoppen in de Lokietegrot. Waarna een bevriende spin een web weefde dat de ingang camouflerde. En zo werd de held, die dus niet groter dan een elleboog was, na natuurlijk nog wat robbertjes vechten, in 1320 koning van Polen. Dit alles met instemming van paus Johannes XXII, want Wladyslaw, een wijs man, deed niet graag iets buiten de Heilige Vader om.

Verse bruiden in de Hoge Tatra

Het kasteel van Niedzica werd tussen 1320 en 1326 aangelegd in het volle vertrouwen dat het vroeg of laat aan een fraai meer zou komen te liggen. En jawel hoor, in 1994 werd er een dam gelegd in de rivier de Dunajec, en kom nu eens kijken! We hebben ons 130 kilometer naar het zuiden verplaatst en worden opgewacht door Barbara, een jonge vrouw die – ze weten hier kennelijk alles van tevoren – Nederlands studeert en vertelt dat ze ‘gezellig’ het leukste woord van onze taal vindt. Barbara, een lokale gids, lepelt een ingewikkeld verhaal op over een vroegere eigenaar van het kasteel, die naar Peru afreisde en terugkwam met de schatten van Inca Tupac Amaru. ‘Die liggen hier ergens in de kelders verborgen, maar we moeten nog eens goed kijken waar precies.’ Aan een wand hangt een grote foto waarop we paus Johannes Paulus II zien, gezeten in een vliegtuig, met vanuit het raam uitzicht op het kasteel van Niedzica. ‘Leuke foto!’

‘Ja, de paus vond ‘t goed dat we hem gebruikten. Gelukkig maar, want wij doen hier niet graag iets buiten de...’ ‘Verstandig.’

Op een klein uurtje rijden van Niedzica ligt Zakopane, en dat laten we op onze tocht door Klein Polen niet links liggen. Zakopane ligt aan de voet van de Hoge Tatra. ‘s Winters is het een populair skioord, ‘s zomers kun je er fijn wandelen. Twee kabelbanen voeren je rechtstreeks de bergen in. Doen we. Zo staan we even later bovenop de 1.987 meter hoge Kasprowy Wierch, waar het uitzicht over de zonovergoten Tatra onze verwachtingen overtreft. En jawel, ook dit blijkt een favoriete plek om verse bruidjes op te gooien en te fotograferen. We maken een rondje over een van de vele trails op de top, schampen de Slowaakse grens en dalen hierna voldaan weer af naar het dalstation in Zakopane.

Veel huizen zijn er gebouwd in de zogeheten Zakopianski-bouwstijl, die de Zakopaners graag vergelijken met de *English vernacular style* en de ontwerpen van de grote Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright. Simpel gezegd: er wordt gebruik gemaakt van plaatselijke materialen en de gebouwen moeten als het ware opgaan in de omringende natuur. De stijlvolle ‘Villa onder de Bomen’ die wij bezoeken, is een goed voorbeeld. Hij is gebouwd uit steen en hout uit de omgeving en bij de houtverbindingen zijn geen spijkers gebruikt. Dat vinden de Zakopaners valsspelen. Overal in de versieringen kom je natuurelementen tegen. In de ‘Villa onder de Bomen’ ben je binnen en een beetje buiten.

Zout, bloed & de Heilige Vader

Echt waar: er is een tijd geweest dat zout meer waard was dan zilver en goud. Vooral als je erg ver van zee bevond, zoals Krakau. De winning van zout op een kilometer of tien buiten de stad, maakte Krakau in de middeleeuwen schatrijk. Uit die winning ontstond de reusachtige Wieliczka-zoutmijn, die uitgroeide tot een complex van 300 kilometer ondergrondse gangen op negen niveaus, van 64 tot 327 meter diep. Maar het zijn niet de statistieken die de mijn imposant maken. Die eer is weggelegd voor de talloze zoutsculpturen, variërend van beroemde historische figuren als Copernicus tot scènes uit de bijbel, die hier in de loop der jaren door mijnwerkers zijn uitgehakt.

Het absolute neusje van de zalm is St Kinga’s kapel, die de afmetingen heeft van een middelgrote kerk en waar elke zondag een mis wordt gelezen.

In deze St Kinga’s kapel staat natuurlijk ook een beeld van Johannes Paulus II, die de mijn als student en kardinaal driemaal bezocht. Sinds 2011 huisvest de kapel zelfs een relikwie met een druppel bloed van de Poolse paus.

‘Ik weet zeker dat hij daar trots op zou zijn geweest’, zegt een bezoeker naast me. In zijn ogen lees ik: en gelukkig maar, want wij doen hier niet graag iets buiten de Heilige Vader om.

HOGE TATRA: TE VOET OF OP DE SKI

De Hoge Tatra ligt op de grens van Polen en Slowakije. Slechts een kwart van het gebergte bevindt zich op Pools grondgebied, maar is met de Kolej Linowa Kasprowy Wierch (de enige cabinezweefbaan in Polen) vanuit Zakopane goed bereikbaar. Je arriveert op de 1987 m hoge Kasprowy Wierch. Daar begint een uitgebreid net (250 km) aan wandelpaden. Voor de echte wandelaar is de **Tatrzański Park Narodowy-wandelkaart**, met indicatie van de looptijden, een aanrader (te koop in diverse winkels in ulica Krupówki in Zakopane). **Wandeltip:** daal af naar de Cicha Valley Pass voor een subliem uitzicht op de Hoge Tatra op Slowaaks grondgebied. Eindig de tocht op het terras van het restaurant, niet ver van de zweefbaan. Vanuit Zakopane/Kuznice kun je ook bergwandelen naar de top. De Green Trail is de kortste route omhoog: Kuznice - Mysłenickie Turnie - Kasprowy Wierch (3,5 à 4 uur). Zoals gezegd:

‘s winters is dit een skigebied met enkel aan Poolse zijde al 14 km aan skipiste. Info: pkl.nl.

Pagina 62 & 63:
> Boer Lech neemt net niet teveel hooi op zijn vork.
> Fotograaf kiekt fotograaf, hoog in de Hoge Tatra.
> Pagina 65:
> In het Ojcowski Nationaal Park.
> Wandelen op de Kasprowy Wierch.

